

УДК 070 (450) «1920/1940»

ПРЕСА УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІТАЛІЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНИХ ЕМІГРАЦІЙ МІЖВОЄННОГО ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ: ОСНОВНІ ТЕМАТИЧНІ ВЕКТОРИ

Юрій Мельник

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: kozakmaja@rambler.ru

У статті за тематичним принципом систематизовано спадщину української та італійської емігрантської преси міжвоєнних років. Показано, що обидві політичні еміграції працювали в інформаційній сфері за тим самим алгоритмом.

Ключові слова: міжвоєнна преса, політична еміграція, К. Росселлі, П. Ненні, П. Тольятті.

Низка тоталітарних і авторитарних режимів міжвоєнної Європи ліквідувала умови для вільних мас-медіа, сприяла поширенню емігрантської преси, що стала окремим журналістським пластом. Впродовж 1920-х рр. з Італії на еміграцію виїхало чимало публіцистів та політиків найрізноманітнішого ідеологічного профілю. «Починаючи з 1921-1922 рр. Франція є запасною базою італійського антифашизму» (Ж. Бурден [26, р. 209]), саме звідти, а також зі Швейцарії, Великобританії, США продовжують боротьбу проти режиму Муссоліні італійські антифашисти. Аналогічна доля спіткала українські державницькі сили, які після перемоги більшовизму на теренах колишньої Російської імперії опинилися на Заході.

Аби охопити в цілості емігрантську пресу в рамках однієї статті, ми зосередимося на темах, спільних для всіх, чи майже всіх, авторів та видань. Питання, які були порушені у пресі української та італійської емігранції, можна класифікувати за такими чотирма напрямками: **1) аналіз причин поразки; 2) вивчення режиму, який функціонує на батьківщині; 3) заклики до боротьби проти цього режиму, обговорення шляхів його повалення; 4) обговорення ідеї об'єднання, координації дій з іншими емігрантськими угрупованнями.**

Розглянемо кожен із пунктів на конкретному матеріалі.

1. Після поразки революції 1917-20 рр. українські інтелектуали різних політичних поглядів, які опинилися в еміграції, активно обговорювали причини цієї поразки. Пошуки відповіді на запитання літописця Величка «із яких причин і через що спустошена земля наша?» (актуалізоване в одній із праць Д. Донцова [3]), змушували емігрантських публіцистів ставити «перед судом історії» [14] політичних лідерів України: Винниченка, «великого партача життя, політики і передусім душ нашої молоді» [18, с. 148]; Скоропадського, «восіблення суспільної реакції, протектора поміщиків і поліцейного режиму», який «найбільше цвяхів забив у домовину цієї ж України» [15, с. 6]; Петлюру, «невдачника, який не умів зійти зі сцени з драматичним ефектом та збереженням особистого до-

стойства» [19, с. 47]. Так висловлюються про цих лідерів О. Теліга та М. Ростовець та С. Томашівський відповідно.

Підставою для ґрунтовних журналістських текстів, присвячених українській революції, найчастіше були роковини тих чи тих знакових подій 1917-1920 рр., хоча як настроєвий фон ця тема не сходила з порядку денного майже ніколи. Націоналістичні публіцисти, як Д. Донцов, покладали відповідальність за поразку на «ліберально-соціалістичну інтелігенцію українську, яка в 1917 р. задумала ту стихію очолити» [5, с. 5]. «Вішати собак на соціалістів за кінцевий неуспіх цієї боротьби можуть анальфабети в політиці, в соціології та в історії» [1], – відбивався від таких звинувачень О. Бочковський на сторінках *Соціал-Демократа*. На тлі полеміки між емігрантськими виданнями різних напрямків щодо відповідальності за поразку у визвольній боротьбі О. Ольжич намагався побачити в українській революції, окрім втрат, також і здобутки: «Найбільшим скарбом, який винесла українська нація з 1917-20 рр., є духовна суверенність. Україна перестала бути ідейною провінцією, її духовність відтоді самобутня і самовистарчальна» [7].

2. Українські емігранти ретельно вивчали *реалії радянського устрою*, стежили за його функціонуванням, визначаючи слабкі та сильні місця. Зрозуміло, що у присвячених Радянському Союзу текстах цю країну подавали у різко негативному ключі, і в цьому плані судження лівого *Соціал-Демократа* («СРСР в сучасному своєму стані представляє собою окремий замкнений світ, що наближається майже до стану московщини в XVII ст.» [6]) не вирізнялися більшою приязню, ніж судження націоналіста М. Сціборського: «*Руїницький зміст комунізму лежить у його світогляді*. Пояснюючи всі вияви життя самим діянням матеріалістичних факторів, здвигаючи на п'єдестал *дикунського обожування матерію*, брутально попираючи ногами різноманітний світ ідей і зводячи ряд найважливіших проблем і вимог людського духа до рівня “контрреволюції” – комунізм обездуховлює, каструє й обмежує в творчих спроможностях той фактор, що в дійсності є передумовою всякого поступу: *живу людину*» [17, с. 17-18].

3. Внаслідок краху визвольних змагань 1918-1920 рр., як зауважує Юрій Липа, «гине інтелігентське, кабінетне думання» [8, с. 203]. Актуальності набувають рішучі, вольові методи боротьби за українську державу. Торкаючись теми асиміляції українців іншими народами, В. Мартинець закликає не піддаватися цим процесам, а навпаки, перейти до «наступу на всіх можливих позиціях» [10, с. 93], адже «втечею перед наступаючими ворогами ніколи нам ані не здобути, ані не втримати держави! Державу треба видерти від других. Видерти наступом» [10, с. 76].

Публіцисти української еміграції по-різному бачили можливі шляхи відновлення державності. Микита Шаповал у *Трудовій Україні* (Прага) робив акцент на класовому факторі, наполягаючи, що «лише через союз революційної інтелігенції з селянством і робітництвом во ім'я створення Трудової Української державності приведе весь народ наш до соборної самостійности» [22]. Євген Маланюк виступав за ментальне протистояння “малоросійству”: «Напружене **творення Духової Суверенности** – ось рецепт, що був, є і буде найбільш трудний, але й найбільш істотний і всеобіймаючий» [9, с. 24]. Ярослав Оршан порушив питання кадрів, «**проблему людей**», наголошував на важливості «добору характерів», «видвигання на чоло наших справ усюди того нового типа, що є вже в нас і що його імперативно вимагає момент». А саме: «Український орден не мусить бути, не є й не буде великий числом, але ці люди мусять бути тверді, не боятися вмерти, знати, чого хочуть і мати одну сильну віру...» [13, с. 3-5].

Попри міць більшовицького режиму та безнадійне становище українських державницьких сил, емігрантська преса – і це було одним із найважливіших її завдань – підтримувала у своїх читачів оптимістичну картину майбутнього і надихала на продовження боротьби. Ось як це робив паризький *Тризуб*: «На сьогоднішній день поки що перевагу має наш ворог. Але не може не взяти верху фронт молодих, здорових визвольних національних змагань, що чим далі, то все більше і в світі зустрічають зрозуміння та співчуття. І ми знаємо, ми певні того, що ми недалеко вже стоїмо од нашої перемоги!» [11].

4. *Об'єднавчий дискурс* в українській еміграції можна спрощено відтворити, подавши дві позиції. Юрій Русов, як прихильник порозуміння між уенерівцями, гетьманцями та націоналістами, звертав увагу на те, що «кожна з цих ідеологічних груп робила певні помилки, але кожна з них внесла і свій вклад у державотворчу працю». Русов з оптимізмом констатував процес творення «певного типу українця Націонал-державника», для якого характерні «почуття патріотичної відповідальності» та розуміння, що «партія, союз чи інша організація не є самоціль, а засоб для здійснення ідеалу Української Національної Держави» [16, с. 7-8].

На противагу Ю. Русову, Д. Донцов вважав, що задля консолідації українців зовсім не потрібна консолідація емігрантських сил, – потрібна сила, яка запропонує яскраву виразну ідею. Критикуючи «заявлені, безкритичні фрази про “об'єднання”», публіцист посилався на позитивний досвід не схильних до компромісів яacobинців та більшовиків. Висновок Д. Донцова: «Об'єднання політичних партій, партійок, клік – одна річ. Об'єднання нації – друга. Це останнє є річ першої ваги. Перше ж – забава, яка інтересує хіба лиш тих, хто в неї бавиться...» [4]. Слід зауважити, що лінія, яку відстоював Д. Донцов, безумовно домінувала на предметному рівні, – емігрантські видання різних напрямків частіше вели непродуктивні дискусії та звинувачували одне одного, аніж шукали точки дотику. Це зводило нанівець «довголітні шукання доріг до внутрішньої консолідації й спаяності української еміграції» [12], ідею консолідації, яку, як абстрактний принцип, схвалювали і заохочували різні сторони.

Пресу італійської антифашистської еміграції 1920-х – 1930-х рр. також доволі легко досліджувати за окресленими вище чотирма магістральними, спільними і обов'язковими для всіх тематичними напрямками.

1. «Якщо фашизм тріумфував, це сталося не з волі божественного Провидіння, як кажуть кардинали Святої Римської Церкви. А тому, що держава, уряд та партії мали в собі причину кризи» [35], – стверджує у 1930 р. *Giustizia e liberta*, орган однойменного ліберал-соціалістичного емігрантського руху (т. зв. «джіеллістів»). Один з очільників цього руху Еміліо Луссу писав, що маса «не була ні організована, ні належно керована проти фашизму, коли він був у незначній меншості», – «якщо й траплялися поодинокі епізоди індивідуального чи колективного опору, ніколи не було загальних координованих дій» [31].

Комуністична емігрантська преса була схильна покладати провину за поразку на плечі інших, часто на соціалістів: «Без сумніву, поразку італійського пролетаріату спричинила згубна політика соціалістичної партії» [30], – пише *Bollettino del Partito comunista d'Italia*. У поразці звинувачували Авентинську опозицію загалом, адже Авентин покладав надії на короля, що, на думку *Lo Stato Operaio*, було помилкою, оскільки «сподіватися на короля – означало сподіватися на ліквідацію фашизму без будь-якої реальної боротьби». На думку комуністичних авторів, приблизно з тих самих міркувань (сподівання відсунути фашизм вбік, а не повалити його) Авентин робив ставку на Генеральний штаб,

на промисловців, на Парламент. Єдиний мотив, із яким Авентин агітував маси, було “питання моралі”, забуваючи, що «режим, який тримається на зброї та готовий захищатися, не впаде ні через “повстання” громадської думки, ані через “моральний бунт” колективної свідомості, а лише через повстання, яке було б озброєним гвинтівками, багнетами та волею, а також здатністю фізично боротися задля знищення ворога» [38].

2. Ретельне вивчення фашизму як, по-перше, італійського, а по-друге – загальноєвропейського феномену було необхідною умовою ведення боротьби проти нього, а тому – пріоритетом для італійської еміграції.

Для комуністичних публіцистів звичним було трактування фашизму як «тієї сили, що врятувала капіталістичний режим в Італії від повстання робітничих мас, пролетаріату та селян». На їхню думку, фашизм є життєво важливим для капіталізму, адже «італійський капіталізм не може повернутися до політичного ладу демократії та свободи, оскільки будь-яке повернення до схожого режиму неминуче стало б прелюдією до нового масового повстання, ширшого та рішучішого, ніж післявоєнне» [38].

Соціалістичні публіцисти не погоджувалися з такою оцінкою фашизму і спростовували її. У 1928 р. П. Ненні наголошував, що американський, англійський, німецький капіталізм є прогресивнішими від італійського. «Чому ж у цих країнах, які також пережили соціальні кризи, незрівнянно важчі, ніж італійська соціальна криза, фашизму немає? – запитує Ненні. – Тому, що в Англії, як і в Німеччині, як і у Франції, робітничий рух зумів підтримати зв'язок із середнім станом та зі селянами, уникнувши ситуації, за якої вони постачали б плутократії людські ресурси для антисоціалістичного наступу» [32]. На протипагу комуністичній, соціаліст Ненні висунув свою теорію походження італійського фашизму: з огляду на те, що Буланже зазнав поразки у Франції, Капп та Гітлер провалилися у Німеччині, а в Італії Муссоліні переміг, фашизм є «продуктом відсталого, ретроградного, страхітливого буржуазного суспільства» [32].

Комуністи мали свої контраргументи. Особливий випадок Італії, на думку Тольятті, детермінований тим, що це бідна країна, де капіталізм має «слабку, жалюгідну структуру» і де «правлячі класи завжди були змушені враховувати зростаючий тиск потужного робітництва», який після війни тільки наростав² [41, р. 569-575].

Вже починаючи з 1930 р. європейські реалії змушують італійських емігрантів відкорегувати їхнє бачення фашизму. «У день, коли Гітлер відправляє 107 депутатів у Рейхстаг, у день, коли фашизм осідає у міністерстві внутрішніх справ Австрії, у день, коли Фінляндія опиняється під фашистською владою» [25], Ненні вдається до пошуків спільної мови з комуністами, заявляючи, що «фашизм є сучасною формою боротьби буржуазії проти соціалізму та проти пролетаріату» [25]. Стає зрозуміло, що фашизм «є феноменом європейським та світовим» [39].

3. Преса італійської політичної еміграції 1920-х – 1930-х рр. регулярно висловлювала свої спостереження і пропозиції щодо боротьби проти фашистського

² Базуючись на цих міркуваннях про унікальний характер класової боротьби в Італії, Тольятті робить припущення, яке виявиться хибним: «Існує мала ймовірність побачити появу руху, аналогічного італійському фашизму, у зовсім іншому історичному та соціальному середовищі, особливо у країні, де капіталізм був би дуже сильним». Схожі на італійський фашизм рухи виникли і прийшли до влади не лише «у країнах зі слабкою економічною структурою» – Балкани, Литва, Польща, – але й у Німеччині та Австрії.

режиму. П'єтро Ненні справедливо вважав, що вирішальним у цій боротьбі є саме інформаційний фронт. У 1927 р. в *Corriere degli Italiani* він визначив три напрямки роботи: «1) налаштувати проти фашизму міжнародну суспільну думку; 2) підтримувати контакти з Італією, переповнити Італію підпільною пресою, маючи на увазі, що ефективним антифашизм стає не по цей, а по інший бік Альпі; 3) через локальну боротьбу мобілізувати італійські маси, повертаючи їм навички боротьби» [33]. З урахуванням уточнення, згідно з яким «для реалізації третього пункту» слід вдатися до «агітації», стає зрозуміло, що всі три напрямки боротьби стосуються інформації.

Добре розумів потребу грамотної інформаційної політики у боротьбі проти фашизму і джіелліст К. Росселлі. У його матеріалі “Небезпеки екзилу”, опублікованому в *Giustizia e Libertà* (та передрукованому у фашистських органах *Il Popolo d'Italia* та *Regime Fascista*), він виокремив основні помилки, яких, на його погляд, припускаються емігрантські ЗМІ. Серед цих помилок – «зображати фашизм готовим упасти з хвилини на хвилину; перебільшувати важливість існуючих рухів, використовувати бундючний, погрозливий тон; перебільшувати з критикою деталей та зі скандалізмом, замість атакувати в корінь і дивитися цілісно; висувати звинувачення переважно сентиментального характеру чи пов'язані з насильством в минулому; звертатися до тих, які знаходяться у країні, тоном антифашистської аристократії; вдавати захист так званої дофашистської демократії чи існуючих псевдодемократій; заперечувати, що в умовах режиму було зроблено і дещо корисне; не визнавати за Муссоліні достоїнств чи, впадаючи в іншу крайність, розгадувати фашизм через Муссоліні; не достатньо наполягати на конструктивному елементі антифашизму» [37]. По суті, редактор *Giustizia e Libertà* доволі точно виокремив основні вади емігрантської пропаганди, які робили її примітивнішою та менш ефективною.

Емігрантська преса активно займалася пошуками стратегії визволення Італії від фашизму. Комуністичний теоретик Тольятті закликав до поступової але перманентної боротьби, вважаючи, що «не можна перестрибнути від стану пасивності до стану повстання»: «Революція – результат тривалого процесу боротьби, осібних рухів, які розширюються і залучають щоразу більші армії робітників, які займають сили ворогів, які проникають у дрібні тріщини ворожого організму і руйнують, розбивають його» [36].

4. Італійські емігранти усвідомлювали, що однією з найважливіших причин поразки у політичній боротьбі 1919-1926 рр. була слабка консолідація серед антифашистських сил.

Карло Росселлі, редактор *Giustizia e Libertà*, висловлюючи декларації на зразок «об'єднуйтесь також і ми, італійські антифашисти» [29], «ми надто слабкі, аби боротися осібно» [27], вважав, що вже сама організація «“Джустіція е Ліберта” постала, аби втілити в життя єдність» [24];

Італійська компартія асоціювалася з Москвою, яка у першій половині 30-х рр. мала хороші стосунки з італійським фашистським режимом. Росселлі вважав, що «італійському пролетаріату вже не варто покладатися на Росію» [24]. Залежні від Москви комуністи, на думку *Giustizia e Libertà*, «не здатні сказати молоді нового свіжого слова» [23].

Чи не найбільш наполегливим прихильником максимально тісного союзу антифашистських сил був П. Ненні. За період перебування в еміграції із 1926 р. до початку Другої світової війни Ненні, надаючи перевагу політичній доцільності над ідеологічною принциповістю, доволі суттєво змінював напрямок, у

якому розвивалися його союзницькі ініціативи, а водночас і риторику, яку вимагала та чи інша союзницька комбінація³.

У комуністичній пресі орієнтація на єдність з усіма антифашистами (не лише з соціалістами, яких перестали називати соціалфашистами) остаточно закріпилася після початку громадянської війни в Іспанії (1936р.). У контексті цієї війни позитивно сприймали створення максимально широкого союзу антифашистських сил, «організації Народного фронту – від Мартінеса Барріоса до комуністів, від баскських націоналістів до каталонських анархістів» [40]. Вирішення усіх протиріч *Lo Stato Operaio* відтерміновує: «Про завтрашню політичну та соціальну структуру подумаємо завтра: молоді та старі, чоловіки та жінки, усі сьогодні воюють та помирають, аби захистити свободу та Республіку» [28].

Попри прагнення до антифашистської єдності, яке впродовж усього періоду існування італійської політичної еміграції постулювалося у періодичних виданнях різних напрямків, попри заклики поступитися в ідеологічних питаннях заради боротьби проти спільного ворога, процес об'єднання відбувався болісно і зазнавав регулярних збоїв. Свою роль тут відіграла і преса, яка не лише закликала до єдності і надпартійності («Але за своєю суттю антифашизм є справді єдиним, є людською проблемою, боротьбою за цінності, не прив'язані до тієї чи тієї землі, а до людства» [42].), але й вела міжпартійні суперечки, часто – через дрібниці та нюанси.

Висновок. Як італійська, так і українська преса політичної еміграції міжвоєнного періоду стоїть на чотирьох стовбурових темах, які одна за одною вибудовуються в один загальний алгоритм, що охоплює суть емігрантської преси, глибинний сенс її існування: журналіст, якому не дають вільно працювати, виїжджає на еміграцію, де перш за все намагається з'ясувати, чому ідеали, переконання, політичні сили, які він представляв та відстоював, зазнали поразки; далі робить спробу зрозуміти, що відбувається у нього на батьківщині і в якому стані перебуває режим, який змусив його виїхати; наступний крок – журналіст-емігрант розглядає перспективи боротьби проти цього режиму, розглядає способи його повалення; врешті, він приходить до усвідомлення, що для успішного ведення боротьби потрібна єдність і координація дій з іншими ворогами цього режиму (або ж навпаки, що потрібно відмежуватися від них і боротися самостійно).

Ця закономірність допускає ідеологічну специфіку кожного видання і кожного журналіста, індивідуальне для кожного автора коло інтересів та інші нюанси, оскільки стосується емігрантської преси (та публіцистики) як цілісного, інтегрального явища, – окремо взятий журналіст чи періодичне видання може приймати її лише частково або не приймати зовсім.

Виведений алгоритм легко екстраполювати на сучасну емігрантську журналістику, наприклад, на середовище сучасних українських публіцистів проросійської орієнтації, які після повалення режиму Януковича виїхали до Росії. Візьмімо до уваги публікації та виступи одного з них, Олександра Чаленка, за останні тижні: 17 вересня цей автор публікує матеріал “Жалобна дата”, маючи на увазі перехід Червоною армією ріки Збруч 1939 р. та приєднання Західної України до СРСР. Цього дня, на думку Чаленка, «під Україну та СРСР була за-

³ Однією з причин роздроблення антифашистських сил Ненні вважав надмірну увагу до теорії та доктринерство, яке засуджував у своїх текстах. «Біда, якщо нове соціалістичне покоління не зуміє звільнитися від академічної та схоластичної ментальності, яка довела італійський соціалізм до роздрібнення», – твердив він у березні 1926 р. [34].

кладена міна сповільненої дії» [21] (1). В інтерв'ю 21 вересня Чаленко характеризує ситуацію в Україні, зокрема називаючи її «олігархічною республікою», а також дає рекомендації російській стороні: «Я був завжди і залишаюся прихильником введення російських військ. Щойно вони увійдуть, всі втечуть. І наступного разу, знаючи, що увійдуть, уже більше ніхто не буде третій Майдан організовувати, тому що будуть знати, чим це закінчиться» [2] (2, 3). Коментуючи прес-конференцію Стрелкова-Гірка, Чаленко у матеріалі від 15 вересня закликає до консолідації навколо президента Путіна, адже «в умовах воєнної конфронтації головнокомандуючий повинен бути один», тому «всі протиріччя слід залишити на мирний час» [20]. Однак, припущення про універсальність виведеного у нашій статті алгоритму розвитку емігрантської преси вимагає додаткових підтверджень в рамках подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бочковський О. 1917 рік і українська нація / О. Бочковський // Соціал-Демократ. – 1937. – Квітень. – Ч. 19.
2. Ваньков В. Александр Чаленко: «Порошенко первым сдаст Коломойского» [Электронный ресурс] / В. Ваньков // Свободная Пресса. – 2014. – 8 сентября. – Режим доступа: <http://svpressa.ru/online/article/97503/>
3. Донцов Д. Дух нашої давнини / Д. Донцов. – Дрогобич : Відродження, 1991. – С. 13.
4. Донцов Д. Об'єднання нації, не партій / Д. Донцов // Московська отрута. – Торонто: Спілка визволення України, 1955. – С. 47-50.
5. Донцов Д. Рік 1918, Київ / Д. Донцов. – Торонто: Гомін України, 1954. – 130 с.
6. Завдання моменту // Соціал-Демократ. – 1929. – Червень. – Ч. 1.
7. Кандиба О. У двадцятиліття / О. Кандиба // Пробоєм. – 1940. – Жовтень. – Ч. 10.
8. Липа Ю. Призначення України / Ю. Липа. – Львів : Просвіта, 1992. – 272 с.
9. Маланюк Е. Малоросійство / Е. Маланюк. – Нью-Йорк : видання “Вісника” ООЧСУ, 1959. – 32 с.
10. Мартинець В. Українці, навчіться асимілювати! / В. Мартинець // За зуби і пазурі нації. – Париж : Видання “Українського слова”, 1937. – С. 49-93.
11. Надзвичайний з'їзд совітів у Москві... // Тризуб. – 1936. – 13 грудня.
12. Об'єднання українських організацій за кордоном // Розбудова Нації. – 1932. – Січень-Лютий.
13. Оршан Я. Де стоїмо? / Я. Оршан. – Париж : Перша українська друкарня у Франції, 1937. – 32 с.
14. Петлюра С. Лист до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка [Електронний ресурс] С. Петлюра. – [Цит. 2014, 22 вересня]. – Режим доступу : <http://www.ukrstor.com/ukrstor/petlura25.html>
15. Ростовець М. Скоропадський і скоропадчуки / М. Ростовець. – Саскатун : Новий Шлях, 1938. – 41 с.
16. Русов Ю. Матеріяли до націонал-державництва. Частина I. / Ю. Русов. – București: Editura, 1941. – 52 с.
17. Сціборський М. Сталінізм / М. Сціборський. – Вид-во ім. Хвильового, 1947. – 47 с.
18. Теліга О. Партачі життя / О. Теліга // О краю мій... : Твори, документи, біографічний опис. – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 1999. – С. 138-151.

19. Томашівський С. Петлюра (Політичний некролог) / С. Томашівський // Під колесами історії: Нариси і статті. – Берлін : Українське слово, 1922. – С. 39-50.
20. Чаленко А. Стрелков определился: Путин главный [Электронный ресурс] / А. Чаленко // Украина.ру. – 2014. – 15 сентября. – Режим доступа: <http://ukraina.ru/opinions/20140915/1010479344.html>
21. Чаленко А. Траурная дата [Электронный ресурс] / А. Чаленко // Актуальные комментарии. – 2014. – 17 сентября. – Режим доступа: http://actualcomment.ru/politics/1446/?fb_action_ids=1529517937261822&fb_action_types=og.likes&fb_source=aggregation&fb_aggregation_id=288381481237582
22. Шаповал М. Засмучене свято / М. Шаповал // Трудова Україна. – 1933. – Січень. – Ч.1.
23. 7 Novembre // Giustizia e Libertà. – 1934. – 9 novembre.
24. Agli operai // Giustizia e Libertà (mensile). – 1931. – Marzo.
25. L'Attacco fascista contro Vienna rossa // Avanti!. – 1930. – 11 ottobre.
26. Bourdin G. L'Affaire Rosselli et l'Orne : de l'aveuglement à l'oubli / G. Bourdin // Cahier des Annales de Normandie. – 2000. – vol. 29. – P. 209-224.
27. Conclusioni per l'unità d'azione // Giustizia e Libertà. – 1936. – 24 gennaio.
28. L'epopea del popolo spagnolo // Lo Stato Operaio. – 1936. – Settembre.
29. Fronte unico // Giustizia e Libertà. – 1938. – 1 aprile.
30. Fronte unico di lotta per infrangere l'offensiva del capitale e del fascismo // Bollettino del Partito comunista d'Italia. – 1933. – Aprile.
31. Lussu E. Sulla fiducia nella massa / E. Lussu // – Giustizia e Libertà. – 1934. – 14 settembre.
32. Nenni P. 1848 o 1919? / P.Nenni // La Libertà. – 1928. – 2 settembre.
33. Nenni P. Un'analisi del presente e un programma per il futuro / P. Nenni // Corriere degli Italiani. – 1927. – 25 marzo.
34. Nenni P. Perché? / P. Nenni // Quarto Stato. – 1926. – 27 marzo.
35. Il nostro movimento e i partiti // Giustizia e Libertà (mensile). – 1930. – Settembre.
36. Il nostro partito // Lo Stato Operaio. – 1928. – Gennaio-Febbraio.
37. Pericoli dell'esilio // Giustizia e Libertà. – 1934. – 16 novembre.
38. Lo Stato operaio // Lo Stato Operaio. – 1927. – Marzo.
39. Sul piano europeo // Avanti!. – 1930. – 8 novembre.
40. Sulle particolarità della rivoluzione spagnola // Lo Stato Operaio. – 1936. – Novembre.
41. Togliatti P. A proposito del fascismo / P. Togliatti // Alatri P. L'antifascismo italiano. – Milano: Editori Riuniti, 1961. – P. 569-586.
42. Rosselli C. Italia e Europa / C. Rosselli // Quaderni di "Giustizia e Libertà". – 1933. – Giugno.

THE PRESS OF UKRAINIAN AND ITALIAN EMIGRATIONS IN INTERWAR PERIOD: THE MAIN THEMATIC VECTORS

Iurii Melnyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Chuprynky Street 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: kozakmataj@rambler.ru*

The article thematically systematizes the legacy of the Ukrainian and the Italian emigrant press of interwar years. It is shown that both political emigrations followed the same algorithm in the domain of information.

Key words: interwar press, political emigration, C. Rosselli, P. Nenni, P. Togliatti.

ПЕЧАТЬ УКРАИНСКОЙ И ИТАЛЬЯНСКОЙ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЭМИГРАЦИЙ МЕЖВОЕННОГО ДВАДЦАТИЛЕТИЯ: ОСНОВНЫЕ ТЕМАТИЧЕСКИЕ ВЕКТОРЫ

Юрий Мельник

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина
e-mail: kozakmataj@rambler.ru*

В статье по тематическому принципу систематизировано наследие украинской и итальянской эмигрантской печати межвоенных лет. Показано, что обе политические эмиграции работали в информационной сфере по одному и тому же алгоритму.

Ключевые слова: межвоенная печать, политическая эмиграция, К. Росселли, П. Ненни, П. Тольятти.